

Fenntartható viselkedésminták kialakítása az iskolai oktatás során

A mindennapok során rendszeresen hallunk a környezet- és természetvédelmi problémákról, melyek kiküszöbölése, helyrehozása mindannyiunk közös ügye. Fontos, hogy a gyerekekben már fiatal korban kialakítsuk a környezettudatos szemléletet, életvitelt és az egyéni felelősségvállalást. Ennek elérésében a családon túl az óvodára és az iskolára is nagy felelősség hárul.

Fontos, hogy a környezettudatos nevelés ne csak a természettudományos tantárgyakra korlátozódjon, hanem integrálva jelenjen meg minden tantárgy keretein belül.

Ezen segédlet azt példázza, hogy egy humán tantárgyon belül hogyan lehet megvalósítani a fenntarthatóságra nevelés gondolatkörét.

Az irodalmi tananyagban számos olyan alkotás (vers, mese, líra, regény, monda stb.) szerepel, amely során lehetőségünk van felhívni a tanulók figyelmét a helyi természeti értékek megismerésére és megóvására, a helyi termékek értékére, a természetközeli gazdálkodási formákra és a természeti erőforrások ésszerű felhasználására.

Az alábbiakban az 5. osztályos irodalom tananyagon keresztül mutatjuk be, hogy az egyes témakörök kapcsán hogyan alakítható és formálható a diákok környezettudatos szemlélete.

Témakör

Ráhangelő, bevezető motiváció

Óraszám: 6 óra

- A szabadidő tartalmas eltöltéséhez a nagyfokú környezetterheléssel járó távoli tájak felkutatása helyett részesítsük előnyben a helyi értékek megismerését.

- Fedezzük fel a környék híres szülötteihez kapcsolódó nevezetességeket, ismerjük meg íróink, költőink hajdani szülőföldjét, alkotásaik születésének színhelyét. Mindezt megtehetjük visszatekintésünk során az előző években megismert műveken keresztül, valamint az aktuális tananyag kapcsán is.

Pl.: Petőfi Sándor az Alföldhöz és a Tiszához való kötődése.

- A kirándulásokon túl ösztönözzük a gyerekeket arra, hogy a tv nézés helyett az olvasást részesítsék előnyben.

Ajánlott olvasmányok:

- Roald Dahl: Tanács a televíziózással kapcsolatban
- Móra Ferenc: A századik könyv

”Sose kívánj több földet, mint amennyit meg bírsz szántani!” Ezen idézet a fent említett Móra Ferenc műben szerepel, az író édesapja ezzel a tanáccsal látta el századik könyvében fiát, ami az olvasáson túl az ember életének egészére is kiterjeszhető.

- Járjuk körbe az idézet további mondanivalóját, kitérve a természeti értékek jelentőségére és megőrzésére.

Témakör

Népdalok, mesék

Óraszám: 13 óra

- A népdalok és népi játékok alapja a ritmus. Keressenek a tanulók a természetre jellemző ritmusokat!
Pl.: Évszakok változása, virágok nyílásának ritmusa, madarak vonulása, állatok hangjainak ritmusa változása.

- Fontos, hogy a gyerekek megismerjék a helyi termékek jelentőségét. Így példaként felhozhatjuk a kenyér készítésének folyamatát, melynél szintén megfigyelhető a mozzanatok ritmikus ismétlődése. Végigvezethetjük a kenyér készítésének mikéntjét egészen a mag elvetésétől a sütésig.

- A népköltészetben gyakran találkozhatunk a paraszti életet bemutató alkotásokkal (népmesék, népdalok, szólások, közmondások, népi mondókák és játékok), melyeken keresztül betekintést kapunk az ember és természet együttélésének harmóniájába.

- Idézzük fel, a népköltészet alapján a régi korokban hogyan éltek az emberek. A gyerekek kérdezzék meg nagyszüleit és dédszüleit arról, fiatal korukban hogyan teltek mindennapjaik. Térjünk ki a mezőgazdasági munkákra, valamint az egyes ünnepekre és beszéljük meg, milyen szórakozási lehetőségek álltak rendelkezésükre.

- A paraszti gazdaság önellátó volt, az emberek maguk termelték meg és állították elő élelmüket, ruházatukat és használati eszközeiket, ezáltal nem szorultak távoli tájak termékeire. Amit nem tudtak maguk előállítani, azt a környékbeli piacokról és emberektől szerezték be, így nem volt probléma a vidék eltartó képességével. Itt is egy körfolyamat játszódik le, ami egyfajta ritmust követ, ugyanis a természetből merítették nyersanyagaikat, melyből használati eszközeiket és ruházatukat állították elő. Ezek elöregedve nem a szemétdombokat növelték, hanem a többszöri újrahasználatot követően újra a természet erőforrásait gyarapították.

Pl.: A kendermagból kikelt kender növényből vásznat csináltak, ebből a vászonból textíliákat készítettek, mely elflését követően rongyszőnyegként szolgálta a ház lakóit, majd ha már erre sem volt alkalmas, akkor a természetben hulladék nélkül lebomlott és ismét a kendermagot életető talajjá vált.

- A témához kapcsolódva a gyerekek gyűjtsenek a kenderfeldolgozással kapcsolatos szólásokat, közmondásokat és magyarázzák meg jelentésüket.

Pl.: Nő, mint a kender.

- A fenntartható gazdálkodási mód bemutatásának csak egy kis szelete a példaként hozott kenderfeldolgozás. Emellett jó néhány példát találhatunk még a paraszti élettel kapcsolatban, amelyről számos népdal, népmese és mondóka tanúskodik.

- A mezőgazdasági munkák idején, valamint az ünnepi alkalmak során rendszeresen összegyűlt a falu apraja-nagyja, ilyenkor népdalok éneklésével, mesemondással a legkisebbek pedig mondókákkal szórakoztatták egymást. Ezekben gyakran megelevenedtek a környezetükben előforduló állatok és növények.

- A témához kapcsolódva a diákok gyűjtsenek olyan népdalokat és mondókákat, melyekben madár- és virágnevek szerepelnek.

Pl.: Hej, rozmaring, rozmaring

Érik a szőlő

Akkor szép az erdő

Témakör

Petőfi Sándor: János vitéz

Óraszám: 26 óra

- Petőfi Sándor János vitéz című alkotásában jó néhány példát találhatunk az ember és természet együttélésének harmóniájára, a természeti erőforrásokat megőrző gazdálkodási módokra, a nem motorizált közlekedési lehetőségekre. A műben számos természeti kép elevenedik meg az olvasó előtt, melynek megőrzése mindannyiunk közös feladata. Bárki, a legegyszerűbb ember is tehet azért, hogy a természeti értékek és területek fennmaradjanak és így a jövőben más műalkotások témáiként is szolgálhassanak.

Az alábbiakban ezek közül emelünk ki néhány példát.

- A műben megjelenik az önfenntartó gazdálkodás, ugyanis az állataikat a környék legelőin legeltették és a jelenlegi intenzív gazdálkodásnak nyoma sem volt ebben az időszakban. Az intenzív állattartással szemben a legeltetési állattartás jóval kisebb környezetterheléssel jár. A János vitéz paraszti kultúráját összehasonlítva a mai vidéki élettel, jól látható, hogy a falvak népesség-megtartó ereje stabil volt, nem néptelenedtek el. Az itt lakók nem kényszerültek településük elhagyására, mert a gazdálkodás munkával, ruházattal (nagy szőrű suba, karimás kalap) és élelemmel látta el őket.

- A gyerekek meséljenek arról, hogy a műben bemutatott természeti képekhez hasonló élményekkel találkoztak-e már a környékükön. Ezen élményüket fogalmazzák meg egy néhány soros versben.

- Élményeink jelentős része nem a helyszín távolságán, hanem a helyszín jó megválasztásán alapul. Petőfi Sándor műveit és életét ismerve tudjuk, hogy élete egy része az Alföldhöz kötődik. Az itt eltöltött évek során számos olyan élmény érte, ami ihletet adott művei megírásához. Ezen élményeiből több megelevenedik János vitéz című művében. Így például a mű főhőse lehetősége szerint kerülte a távoli utazásokat, messzi földre csak a sorsa vitte, ahonnan mindig hazavágyott hön szeretett falujába.

- A gyerekek gyűjtsék össze, hogy Kukorica Jancsi mivel közlekedett kalandozásai során (gyalog, lovon, hajón), és ezeket az eszközöket hasonlítsák össze a mai kor közlekedési módjaival.

- A környezetbarát közlekedési módok is lehetnek kényelmesek, élményt adók és praktikusak, mindemellett egészségesek és nagymértékben kímélik pénztárcánkat is.

- Ezen eszközök nem csak közlekedésünket szolgálhatják, hanem részesei lehetnek szabadidőnk tartalmas eltöltésének is (szelíd rekreáció).

- Ösztönözzük a gyerekeket arra, hogy a mindennapok és kirándulásaik során ők is kerüljék a motorizált járműhasználatot és részesítsék előnyben a környezetbarát közlekedési eszközöket. Ezáltal közelebb kerülnek a helyi emberek, szokások, közvetlen környezetük és a táj megismeréséhez.

- A mű több versszakában is utalást találunk arra, hogy a falu lakói állattenyésztéssel és földműveléssel foglalkoztak. Ebben az időben az emberek a számukra szükséges ételmet és javakat helyben állították elő és termelték meg. Napjainkban távoli vidékekről származó ételmet és iparcikkeket fogyasztunk és használunk, ezáltal jobban terheljük környezetünket és nő gazdaságunk kiszolgáltatottsága.

- Vitassuk meg a gyerekekkel, hogy miért jó a helyben megtermelt termékek használata és fogyasztása. (Gondoljunk a szállítás okozta környezet- és egészségterhelésre, a drága úthálózat fenntartására, a helyi munkanélküliség megnövekedésére és az önellátás hiányából fakadó kiszolgáltatottságunkra.)

Módszertani szempontból ajánlott lehet a vita, mely javítja a kommunikációs, kifejező, problémamegoldó és előadókészséget, fejleszti a vitakultúrát és gazdagítja a szókinccset.

- Hajdanában az emberek az őket körülvevő környezetből merítették az épületeik és használati eszközeik elkészítéséhez szükséges nyersanyagot. A műben több esetben megjelenik a falusi ember ruházata, mint a nagy szőrű suba, vagy a karimás kalap, melyet természetes anyagokból és kézi erővel állítottak elő.
- Tisztálkodási és tisztítási módszereik egyszerűek és vegyszermentesek voltak, ennek ellenére teljes értékű életet éltek. Jó példa erre, az alábbi két versszak.

„Kisleány szoknyája térdig föl van hajtva,
Mivelhogy ruhákat mos a friss patakba';
Kilátszik a vízből két szép térdecskéje
Kukorica Jancsi gyönyörűségére.

Mert a pázsit fölött heverésző juhász
Kukorica Jancsi, ki is lehetne más?
Ki pedig a vízben a ruhát tisztázza,
Iluska az, Jancsi szivének gyöngyháza.”

- A falusi élet mindennapjait kitöltötték a mezőgazdasági munkák és a ház körüli teendők. Az emberek így a szórakozást sok esetben a munkával kötötték egybe. Továbbá a mezőgazdasági munkák szoros közösségé kovácsolták a falu lakóit.

A falusi élet egy lényeges momentuma tárulkozik elénk a János Vitézben, amikor is a szüreti sokadalomba csöppenünk.

„Ily gondolatokkal ért a faluvégre,
Érintette fülét a kocsiknak zörgése,
Kocsiknak zörgése, hordóknak kongása,
Szüretre készült a falu lakossága.”

- Hasonlítsuk össze, hogyan éltek az emberek a múltban és napjainkban. A gyerekek gyűjtsék össze, milyen szórakozási lehetőségek álltak nagyszüleik és dédszüleik rendelkezésére, és melyek voltak azok a munkák, amit együtt végzett a család és a rokonság (szüret, kukorica hántás, kender törés stb.).
- A mű negyedik részében megelevenedik előttünk a darvak húzása, a gulya, a délibáb és a pásztortüzek.
- Beszéljük meg a gyerekekkel, hogy mely tájra jellemzőek az alábbi képek.
- Amennyiben lehetőségünk engedi, válasszuk kirándulásunk céljául hazánk tájait, ismerjük meg a mű leírásában szereplő pusztát, ezen belül is a Hortobágyot.
- Beszéljünk a gyerekekkel hazánk festői természeti és kulturális értékeiről, és hívjuk fel a figyelmüket arra, hogy a kirándulásaik és a természetben űzött sportjaik ne járjanak

természetrombolással, legyenek tekintettel más kirándulókra és a helyi lakosságra (szemetelés, technikai sportok: quad, cross motor, jetski, terepmotorozás).

- Az élménygazdag utazás nem az úticélunk távolságától függ, hanem azon múlik, milyen közösséggel veszünk részt rajta. A helyi természeti értékek és területek megismerése is nyújthat olyan élményt, amit a távoli területek ígérnek, vagy amit ott átélünk. Mindemellett lehetőségünk nyílik országunk és közvetlen környezetünk mélyebb megismerésére.

Témakör

Természet, táj, szülőföld; Család, szülők, gyerekek

Óraszám: 14 óra

Biblia

A világ teremtése (Mózes első könyve 1-2. rész)

"Teremtsünk embert képmásunkra, magunkhoz hasonlóvá. Ők uralkodjanak a tenger halai, az ég madarai, a háziállatok, a mezei vadak és az összes csúszómászó fölött, amely a földön mozog."

„Uralkodjatok a tenger halai, az ég madarai és minden állat fölött, amely a földön mozog.”

„Nézzétek, nektek adok minden növényt az egész földön, amely magot terem, és minden fát, amely magot rejtő gyümölcsöt érlel, hogy táplálékokot legyen.”

- A Biblia szerint Isten azért tette a Föld urává az embereket, hogy jó gazdái legyenek a Föld teremtményeinek, ezekre vigyázzanak és tiszteljék az élet minden formáját. A fajok sokféleségét és gazdag egyedszámát megőrizve gyarapítsák az élővilágot. Ezt az örökséget csak úgy tudjuk a szentírásnak megfelelően megtartani, ha ismerjük környezetünket, és tevékenységeink folyamán nem károsítjuk azt.

- Vitassák meg a gyerekek, hogy Isten miért adott hatalmat az embereknek a többi élőlény felett! Milyen felelősséget jelent ez az emberek számára? Mit jelent a hatalom felelősség nélkül?

„Isten a hetedik napon befejezte művét, amit alkotott. A hetedik napon megpihent munkája után, amit végzett. Isten megáldotta és megszentelte a hetedik napot, mert azon megpihent egész teremtő munkája után.”

- A Bibliában, ahogyan Isten megpihent a hetedik napon, úgy ezt a napot a családoknak is pihenéssel, tartalmas kikapcsolódással kellene tölteni, ahelyett, hogy a bevásárlóközpontok sorait rónák. Rekreációra alkalmas lehet a lakóhelyünk környékén lévő természetvédelmi, vagy természetközeli terület. Azonban ügyelnünk kell arra, hogy kikapcsolódásunk során se károsítsuk a természetet. Isten mindaddig a Paradicsomban tartotta Ádámot és Évát, míg azok meg nem szegték a Mindenhatóval kötött fogadalmukat. A Szentírás alapján ezért is kapta az ember a szenvedéseket, mert nem óvták kellően a rájuk bízott javakat. Az özvívzből jól kitűnik, hogy Isten az emberiség bűneiből fakadóan nem akarta az összes állatot eltörölni a Föld színéről. Így megparancsolta Noénak, hogy építsen bárkát és a Föld minden állatából mentsen meg egy párt, akik majdan ismét benépesítik a Földet. Az özvívzet követően Isten szövetséget kötött a Föld minden teremtményével és azok utódaival, melyben megígérte nekik, hogy a jövőben megóvjaa a Föld élőlényeit és többé nem sújtja őket özvívzzel.

„Nézzétek, szövetséget kötök veletek, s utánaatok utódaitokkal és minden élőlényvel, amely veletek van: a madarakkal, a háziállatokkal, s az összes mezei vaddal, mindennel, ami kijött a bárkából, a

föld minden állatával. Megkötöm veletek szövetségem, többé nem törlek el minden lényt a földről vízőzönnel, és nem jön olyan áradat, amely elpusztítja a földet.”

- Ebből is láthatjuk, hogy mindannyiunk felelőssége a természet megóvása és úgy kell cselekednünk, hogy az az élővilágot ne károsítsa.

- Az Ószövetségben a zsidók vándorlásuk során szoros kapcsolatban voltak a természettel, mely ellátta őket étellel, hajlékkal és ruhával.

- Jézus Krisztus azt hirdette, hogy Isten minden élőlényt, minden embert szeret. Isten szeretetéhez hasonlóan nekünk, embereknek is szeretnünk és óvnunk kell a természetet és embertársainkat, mert csak így tudunk teljes és boldog életet élni.

- A gyerekek beszéljék meg, hogyan nyilvánul meg a természet iránti szeretetük.
- Mit tesznek a lakóhelyük közelében lévő természeti területek megóvásáért?
- Beszéljenek arról, hogy ki az, aki szabadidejét kirándulással tölti és milyen közeli kiránduló helyet ajánlana társainak!

Arany János: Családi kör

- A vers jól példázza a hajdani paraszti és családi élet mozzanatait. Az első versszakot elolvastán kitűnik, hogy régen milyen harmóniában élt ember és természet. A ház körül bogarak, békák, baglyok, denevérek találtak otthonra és jelenlétük nem okozott sem problémát, sem riadalmat a ház lakóinak. A jelenkori ember eltávolodott a természeti környezettől.

- A gyerekek vitassák meg, hogy a mai ember miért nem tűri meg háza körül az – emberre nézve veszélytelen, ám annál inkább haszonnal járó – állatokat, mint pl. denevérek, fecskék, békák, vízisikló, gólya, pókok, vakond, földigiliszta!
- Mi utal arra, hogy a paraszti gazdaság önellátó volt? Keressetek a versben erre utalásokat!
Pl.: „Udvaron fehérlik szőre egy tehénnek:
A gazdasszony éppen az imént fejé meg”
- A gyerekek hasonlítsák össze a hajdani és a jelenkori életmódot! (Honnan szerezték be ételmüket, mivel közlekedtek, hogyan töltötték estéjüket, miből tartották fenn magukat?)
- Mi utal arra, hogy egy paraszti portán vagyunk?
- Milyen állatokat mutat be a vers?
- Milyen lehetett egy parasztház belseje 1950-ben? (világítás, fűtés, szabadidő eltöltés)
- Készíts rajzot a házbelsőről és az udvarról!

- A paraszti gazdaság teljes mértékben kielégíti a család igényeit, minőségi életet biztosít a család aprajának-nagyjának, étellel, ruhával és mindennapi foglalatossággal látja el a ház lakóit. Társas kapcsolataik emberhez méltók voltak, így örömeiket és boldogságukat nem az eszközök és luxuscikkek vásárlásában és felhalmozásában lelték meg.

- A mindennapjaikhoz szükséges betevőt környezetükből állították elő. Nem voltak ráutalva más országok árucikkeire, így az életvitelükkel nem terhelték környezetüket (áruszállításból fakadó levegőszennyezés, útépitésből fakadó termőföld kivonás, túlzott nyersanyaghasználatból eredő

élőhely pusztulás, hulladékok). A gazdálkodásuk során olyan mértékben használták a természetüket, hogy az évről-évre megújulhatott és hosszú generációkon keresztül biztosított megélhetést az utókor nemzedékének.

- Időutazás ősök és leszármazottak között: a gyerekek hozzanak létre vitacsoportokat, mely egyikének tagjait a jelen kor emberei alkossák (a jelenkorra jellemző életmódot folytatnak, amelynek következtében a túlzott nyersanyag- és energiafelhasználás nagymértékben veszélyezteti a jövő generáció életfeltételeit), a másik csoport tagjait a vitapartnerek XXI. század végi leszármazottai (déd- és szépunokáik) alkossák, akik a jelen életmód következményeként létrejött sérült világban élnek. A jövő kor nemzedéke győzze meg jelenben élő őseit arról, hogy milyen életmódot kell folytatniuk ahhoz, hogy élhető Földet hagyjanak örökségül utódaikra.

- A versből kitűnik, hogy a múlt embere használati eszközeihez, ruházatához helyben, helyi emberek által előállított természetes anyagokat és a belőlük készült termékeket használta fel. A kész termékek nem mentek át káros kibocsátásokat okozó gyártási műveleteken, nyersanyagigényes túlsomagolásukat kerültk, szállításuk során rövid utat tettek meg, melyet megoldottak gépiesített technológia nélkül. A tárgyak csomagolása és elhasználódása után nem keletkezett le nem bomló hulladék.

Petőfi Sándor: Az alföld

- Számos költőt megigézett már a magyar táj szépsége, így Petőfi Sándor „Az alföld” című versében is egy festői táj tárul elénk.

- A versben jól tükröződik az Alföld gazdálkodásban és természetvédelemben betöltött szerepe, ahol gabonát termelnek, jószágot tartanak. Emellett számos vadon élő állatnak és növénynek nyújtanak otthont (darvak, vadludak, tarka gyíkok, vércse, árvalányhaj, szamárkönyér).

- A művet elolvasva kitűnik, hogy a helyi természeti értékek és területek valódi értéket képviselnek. Hozzájárulnak jó közérzetünkhöz, tiszta levegőnkhez, gazdálkodási, megélhetési lehetőségekkel, élelemmel, öltözködési és építkezési nyersanyaggal látják el az embereket.

- A gyerekek írják össze, hogy a versben melyek azok a dolgok, amelyek a gazdálkodásra utalnak!

- Fontos megjegyezni, hogy a műben szereplő alföldi táj csak úgy maradhat fenn, ha aktívan teszünk megőrzéséért. Ez nem csak a jelen ember szempontjából nélkülözhetetlen, hanem utódaink számára is, mivel nekik is szükségük lesz a természeti értékek által nyújtott szolgáltatásokra.

- A költő a vers első két versszakában az alföldi tájat a Kárpátok vonulataival hasonlítja össze. A mű során képet kapunk arról, hogy Petőfi számára mennyi szépséget és értéket rejt az Alföld, melyet a Kárpátok fenyvesekkel telt vadregényes tája sem múlhat fölül.

- Kirándulásaink során mi is keressük hazai tájaink szépségeit és értékeit. Ahhoz, hogy kikapcsolódásunk tartalmas legyen, nem szükséges távoli tájakra utaznunk, az itthoni környezetben is jól érezhetjük magunkat, ha jó társaságot választunk, és változatos programokkal színesítjük üdülésünket. Így nem csak a hazai gazdaságot erősítjük, hanem a hosszú utazás során kibocsátott káros anyagokkal sem terheljük környezetünket.

- Hazánk is sok természeti értéket rejt. Ismerjük meg országunk csodáit és ritkaságait, és ráébredünk arra, hogy hazánk is alkalmas rekreációra és üdülésre. Kirándulásaink során törekedjünk a kerékpáros közlekedésre, így az utazás maga is része lesz kikapcsolódásunknak.

Ugyanis, ha gépjárművel közlekedünk, meg nem újuló energiaforrásainkat pazaroljuk, valamint környezetünket légszennyező anyagokkal és zajjal terheljük, mellyel stresszt okozunk az út menti települések lakóinak és az élővilágnak.

- A fiatalok készítsenek tájleírást lakókörnyezetükről, az annak közelében lévő földrajzi nevezetességekről, valamint a jelentősebb természetközeli területekről.
- Sok szó és fogalom kötődik háziállatainkhoz és azok tartásához, melyek közül néhányal a versben is találkozhatasz. A gyerekek gyűjtsék ki ezeket! (gulya, gémeskút, ménes, csikós)
- Sajnos ezen szavak egy része kezd feledésbe merülni. A diákok nézzenek utána a paraszti portán tartott jószágokhoz kötődő fogalmaknak, és írjanak ezekkel kapcsolatos közmondásokat.
- Az alábbi szavak felhasználásával a tanulók töltsék ki a táblázatot! (*csödör, bika, kan, kos, kakas, kanca, tehén, koca, jerke, tyúk, kotlós, csikó, borjú, malac, bárány, csibe, csirke, paripa, ökör, ártány, ürü, kappan, ménes, csorda, csürhe, konda, nyáj, aprójószág, csikós, pásztor, csürhés, kondás, juhász*)

	Ló	szarvasmarha	sertés	juh	baromfi
Hím					
Nőstény					
Fiatal					
Ivartalanított ♂					
Csoport					
Pásztor					
Magyar fajtái					

- Szülőföldhöz való kötődés: a tanulók beszéljék meg közösen, kinek miért szép valamely vidék! Eltér-e az ízlésük a költőtől, vagy nekik is az Alföld a legkedvesebb?

Témakör

Élethelyzetek, emberi kapcsolatok elbeszélő művekben

Óraszám: 8 óra

Joseph Rudyard Kipling: A dzsungel könyve

- A könyv számos természeti képet rejt, melyek bemutatják az ember és az egyes állatfajok harmonikus együttélését. Maugli fiatal korát a dzsungelben töltötte, ami ellátta étellel, itallal, hajlékkal és ruhával. A regényt elolvasva jól kitűnik, hogy a természet erőforrásaira építve a civilizációtól távol is meg lehet élni. Napjainkban is a természet lát el minket javakkal, viszont ahhoz, hogy az utódaink is részesüljenek ezekből, csak annyit szabad elvinnünk belőle, ami nem veszélyezteti megújulását. Bárki, a legegyszerűbb ember is tehet azért, hogy a természeti értékek és területek fennmaradjanak, ehhez csupán személyes életünk néhány területén kell változtatni egy keveset.

- A diákok keressenek a lakóhelyük közelében egy viszonylag érintetlen természeti területet, és írjanak róla egy fogalmazást, hogyan élnének ott egy héten keresztül a civilizációtól elszigetelten.
  - A tanulók a lakóhelyük közelében lévő természeti területről írjanak egy fogalmazást, amelyben részletesen bemutatják azt társaiknak.
- Aki a természetben csendben és kulturáltan tud kirándulni, azt a természet megajándékozza a Kipling regényében élénk tárulkozó élményekkel.
- A műben az érintetlen dzsungel tárul elénk, ahhoz azonban, hogy ezt hosszú távon megőrizzük, kerülnünk kell a nem fenntartható gazdálkodási formákat. Így például a közeli erdőt veszélyeztetheti a tarvágásos erdőgazdálkodás, ami nem csak a fákat, hanem az erdei életközösségekhez tartozó minden teremtményt elpusztít.
- Maugli ruházata egyszerű volt, amit természetes anyagokból maga készített.
- A gyerekek beszéljék meg, hogy mi jut eszükbe a természetes öltözködésről.
  - A tanulók nézzék meg, hogy ki visel természetes alapanyagokból készült ruházatot.

Daniel Defoe: Robinson Crusoe

- Daniel Defoe műve lehetőséget ad a természettel - még ha kényszeredetten is - együttműködő ember életének megismerésére. A valós történet irodalmi feldolgozása jól szemlélteti azt, hogy a természet hogyan tudja biztosítani a megélhetésünket (élelmiszer, ruházkodás, építőanyag). Ezért is fontos, hogy óvjuk, becsüljük a természet minden elemét. Hívjuk fel a gyerekek figyelmét a természetes anyaghasználat hasznosságára, olcsóságára, jóságára.

- A regény ihletése alapján a gyerekek egyénileg, vagy kis csoportokban dolgozzák fel a következő élethelyzetet.

A tengeren hajótörést szenvedsz. Mielőtt teljesen víz alá merülne a hajód, még annyi idő maradt, hogy egy pár dolgot magadhoz vedd és bepakold kicsiny mentőcsónakodba. A felsorolt tárgyak közül válaszd ki, hogy túlélésedhez mit vinnél magaddal egy lakatlan szigetre! Gondosan és gyorsan válogass, ugyanis csomagod súlya nem haladhatja meg a 12 kg-ot. Célod az, hogy valahogyan hazajuss és túléljed a kalandot az egyik lakatlan szigeten. Választásodat indokold is meg! Kellemes "nyaralást"!

Szalonnázó bicska 25 g

Tükör 15 g

Műanyag fólia 3 kg

Kötél 2 kg

Pénz 15 g

Konzervek 1 kg

Bozótvágó kés 1.5 kg

Balta 1.5 kg

Íránytű 1 dkg

Könyvek 2 kg

Gázolaj 5 kg

Hálósák 2 kg

Sátor 3.5 kg

Evőeszköz 30 dkg

Térkép 15 g

Plüssmaci 80 g

Kabát 2 kg

Bakancs 1.5 kg

Bukósisak 1.5 kg

Laptop 0.5 kg

Puska 2 kg

Töltények 25 dkg

Gyufa 3 g

Napernyő 1.5 kg

Egészségügyi csomag 1 kg

Témakör

Dokumentumismeret

Óraszám: 1 óra

A könyvtári tájékoztató segédeszközei

Óraszám: 2 óra

- A témakör feldolgozásához *Rockenbauer Pál: Gyalogszerrel a Bükki Nemzeti Parkban* című művét ajánljuk. A műben jól megjelenik a helyi természeti értékek megőrzésének jelentősége. A leírás felkelti az olvasó vágyát a természet megismerése iránt, így utazási céljául is szívesen választja hazánk tájait. Az író művében utal arra, hogy a természeti értékek és területek a jelenlegi társadalmi-gazdasági környezetben csak úgy maradnak fent, ha aktívan teszünk megőrzésükért. Megőrzésük fontos, mivel utódainknak is szükségük lesz a természeti értékek által nyújtott szolgáltatásokra. Mindenki tehet értük, a kevés is sokra megy. Bárki, a legegyszerűbb ember is tehet azért, hogy a természeti értékek és területek fennmaradjanak, elég a személyes életünk néhány területén változtatni egy keveset.

- A gyerekek keressék meg, hogy mit tanácsol az író azoknak a kirándulóknak, akik útja a nemzeti parkon vezet keresztül!
- A tanulók keressék ki a műből, hogy miért nyilvánították 1976-ban - az országban harmadikként - nemzeti parkká a Bükk-hegységet.
- Milyen szabályok betartása mellett közlekedhetünk a Bükki Nemzeti Park fokozottan védett területein? A gyerekek érveljenek a gyalogos és kerékpáros közlekedés mellett, valamint a motorikus közlekedés ellen.

- A technikai és tömeges rekreációs módok általában sok gondot okoznak, rombolják a természeti értékek állapotát, szennyezést eredményeznek. A szelíd rekreáció valódi alternatíva, jelenthet nagy élményt, sokszor olcsó, családbarát, környezet kímélő és nem veszélyezteti a helyi lakosok nyugalalmát.

- Az előző gondolatmenet tükrében a gyerekek készítsék el a nyári családi kirándulások terveit. Ezen tervek elkészítéséhez vegyék igénybe az iskola, vagy a település könyvtárát.
- Rockenbauer Pál művében utal rá, hogy milyen természeti értékeket rejt a Bükki Nemzeti Park.
- A gyerekek nézzenek utána a könyvtárban:
    - Hol található az ősember által lakott barlang?
    - Milyen vármaradványok látogathatóak a mai napig is a Bükk-hegységben?
    - Mely nemzeti park található hozzájuk a legközelebb?
    - Keressenek a lakóhelyük közelében lévő természetközeli és természetvédelmi területeket!
    - Milyen védett növények és állatok találhatók a vidékükön?

Ajánlott könyvek és folyóiratok:

- Fekete István művei (Vuk, Kele, Tüskevár, Lutra, Téli berek, Csí – és más elbeszélések, Hú)
- Benedek Elek mesegyűjteményei
- TermészetBÚVÁR
- Élő Világ (A Kárpát-medence természeti enciklopédiája)
- Élet és Tudomány

A tanév zárása

- A közelgő nyári szünet az izgalmas táborozások, nagy kirándulások ideje. Ha élményekben gazdagon szeretnél hazatérni ezekről, akkor érdemes megfogadni a híres operatőr és természetvédő Rockenbauer Pál útmutatásait és tanácsait. Több évtizeddel ezelőtt társaival együtt végiggyalogolta kamerájával Magyarország gyönyörű tájait. Az út közben készített ismertterjesztő filmsorozatai a *Másfélmillió lépés Magyarországon, És még egy millió lépés* címet viselik. Ezek megtekintése mellett ajánljuk még Gyenes Károly *Kerekek és lépések* című filmjét, mely a legtöbb könyvtárból kikölcsönözhető.

Igaz, e segédlet az 5. osztályos irodalom óra témáihoz íródott, azonban ezen gondolatkör mentén más tantárgyakba is hasonló módon lehet integrálni a fenntarthatóságra nevelés eszmekörét.

